

Koncepce dětské urologie

(připravila Pediatrická sekce České urologické společnosti ČLS JEP – červen 2020)

1. Preambule

Koncepce vychází ze zákonem stanovené definice dětské urologie jako nástavbového oboru (Vyhláška 152/2018 Sb.). Určuje optimální strukturu dětské urologické péče, včetně personálního a technického zajištění.

2. Definice oboru

Dětská urologie se zabývá prevencí, diagnostikou, operační a neoperační léčbou a dispenzarizací vrozených vývojových vad a onemocnění uropoetického a mužského pohlavního ústrojí a retroperitonea u novorozenců, dětí a dospívajících (do 18 let věku). Charakter urologických onemocnění a jejich vysoký výskyt vede k prolínání i s jinými specializacemi (pediatrie, neonatologie, dětská - nefrologie, endokrinologie, genetika, chirurgie, onkologie, gynekologie, sexuologie, psychiatrie, traumatologie, dermatovenerologie, neurochirurgie, neurologie, radiologie, transplantologie a anesteziologie). Podílí se i na péči o dospělé pacienty, kteří od dětského věku trpí chronickým urologickým onemocněním v rámci tranzitní péče.

3. Cíle a úkoly oboru

Náplní oboru je péče o dětské pacienty s urologickým onemocněním s cílem předejít aktuálnímu i budoucímu poškození zdravotního stavu a zlepšení kvality života dětských pacientů, v tom spočívá výrazný preventivní charakter této péče.

Cílem je i zajištění dostupnosti této specializované péče v České republice pomocí sítě dětských urologických center, aby se dětské pacienty s urologickou diagnózou léčili na pracovištích s odpovídající odborností.

Dalším cílem je dosažení kvalitní tranzitní péče pro adolescenty ve spolupráci se specializovanými centry urologie.

Dalším úkolem oboru je zajistit výchovu příslušných odborníků - dětských urologů, a lékařů mateřských oborů, zejména urologů a dětských chirurgů, dále lékařů hraničních oborů, zejména dětských nefrologů, neonatologů a pediatriů v rámci systému postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví.

4. Vzdělávání

Obor dětská urologie je zařazen mezi nástavbové obory na urologii či dětskou chirurgii. Vzdělávání se uskutečňuje na základě Vyhlášky 152/2018 Sb. v délce 18 měsíců. Vzdělávací program (VP) je ve finální redakci na MZ. Vzdělávání je ukončeno atestační zkouškou. Jejich organizací je pověřena Subkatedra dětské urologie IPVZ. V navrhovaném VP se předpokládá edukace v centrech dětské urologie s akreditací I. a II. typu. Je v zájmu dětské urologie v ČR, aby školenci absolvovali i „evropskou zkoušku“ z dětské urologie, kterou organizuje European Board of Paediatric Urology UEMS (EBPU).

Celoživotní vzdělávání v dětské urologii je organizováno Českou urologickou společností ČLS JEP (ČUS) - Pediatrickou sekcí, Pediatricko-chirurgickou společností ČLS JEP (PCHS), Subkatedrou dětské urologie IPVZ a jednotlivými Centry dětské urologie.

5. Kompetence dětských urologů

Jsou stanoveny Vzdělávacím programem dětské urologie 2015 a jsou součástí navrhovaného VP dětská urologie.

Lékař se zvláštní specializovanou způsobilostí v oboru dětská urologie je oprávněn vést samostatně ambulantní i lůžkovou diagnostiku dětí a dospívajících s urologickým onemocněním ve věku 0-18 let, včetně základní operační léčby. Je oprávněn se spolupodílet na léčebném postupu u plodů se zjištěnou fetální uropatií. Samostatné provádění specializovaných výkonů předpokládá další klinickou praxi.

Kompetence dětského urologa pro provádění jednotlivých výkonů v rámci lůžkové a ambulantní péče jsou dány registračními listy jednotlivých výkonů: všech výkonů odbornosti 707, většinou výkonů odbornosti 706 a několika výkonů dalších odborností.

Na řešení urgentních urologických stavů u dětí se podílí též zkušenosti atestovaní urologové a dětské chirurgové.

6. Struktura a síť dětských urologických pracovišť

6.1. Dětská urologická péče je zajištěna sítí **Center dětské urologie**, která obvykle pokrývají více krajů. (Tab. 1) Tato koncepce byla již dříve přijata při jednání se zástupci MZ i VZP. Nutnost centralizace této péče spočívá v relativně omezeném počtu rekonstrukčních výkonů, které vykonávají specializovaní odborníci-dětské urologové, centrum vyžaduje vytváření týmu, speciální technické vybavení a napojení na pediatrické obory. Některá centra se stávají oficiálními centry pro vzácná onemocnění.

Centra dětské urologie zajišťují péči (lůžkovou+ambulantní) pro spádovou oblast 500 000 – 1500 000 obyvatel v souvislosti s regionálním umístěním a v souvislosti s další centralizací některých diagnostických a léčebných výkonů. V krajích, kde nejsou dětská urologická centra je vhodné podporovat vznik alespoň dětských urologických poraden. V těchto krajích běžné menší výkony na zevním genitálu chlapců (cirkumcize, operace hydrokély, orchiopexe) provádějí také dětské chirurgové a zkušenosti atestovaní urologové.

Personální zajištění center dětské urologie závisí na rozsahu poskytované péče odpovídající akreditaci I. a II. typu. I. typ – 1-2 (minimálně 1), II. typ 3-5 (minimálně 2) dětských urologů. Potřeba nově vyškolených odborníků v dětské urologii je přibližně jeden dětský urolog za rok pro ČR.

Centrum umožňuje hospitalizaci doprovázející osoby (rodičů, prarodičů), s nárokem úhrady od zdravotní pojišťovny do 6 let věku dítěte či staršího dítěte po schválení revizním lékařem pojišťovny podle jejich zdravotního stavu. Rodičům ostatních dětí by mělo být umožněno ubytování v blízkosti či přímo v nemocnici v rámci nadstandardní péče.

Centrum dětské urologie je navázáno na pediatrické oddělení s dostupností dětského neurologa, endokrinologa, genetika, na dětskou JIP, na novorozenecké odd., dále na dětské chirurgické a na urologické oddělení, na neurochirurgické, neurologické a ortopedické oddělení. Centrum využívá specializovaný komplement - dětská anestézie, radiodiagnostika, izotopové oddělení, biochemické, mikrobiologické, genetické a histopatologické oddělení.

Vzhledem k častému výskytu dysfunkcí dolních močových cest u dětí by mělo každé centrum dětské urologie vytvořit „uroterapeutickou jednotku“, technicky a personálně vybavenou uroterapeuty (vyškolený zdravotní personál).

Dětská onkologická péče je centralizována do dvou center v ČR (FN Motol a FN Brno).

6.2. Specializované (smluvní) poradny dětské urologie obvykle ve zkráceném úvazku zajišťují pravidelnou plánovanou a dispenzární ambulantní léčbu, v omezeném rozsahu i urgentní péči. Jsou navázány na centrum dětské urologie, které pro ambulantní pracoviště zajišťuje specializovanou endoskopickou, rentgenologickou a urodynamickou diagnostiku.

6.3. Specializované doléčovací a lázeňské rehabilitační ústavy se zaměřením na urologická onemocnění dětského věku (v ČR: t. č. pouze Lázně Kynžvart). Vedle obecné léčby mohou tyto ústavy provádět komplexní uroterapii, včetně nácviku uvolňované mikce v rámci několikátýdenního pobytu. Tato péče by měla být poskytována ve spolupráci s centrem dětské urologie.

7. Vybavení dětských urologických pracovišť

7.1. Ambulantní pracoviště dětské urologie (poradna)

Minimální nezbytné vybavení ambulantního pracoviště upravuje vyhláška č. 92/2012 Sb., o požadavcích na minimální technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení. V příloze 2A jsou uvedeny obecné požadavky společné všem ambulantním zařízením včetně prostorových, stavebních a hygienických požadavků. V příloze 2B jsou uvedeny zvláštní požadavky pro jednotlivé obory. V připravované novelizaci vyhlášky pro dětskou urologii se požaduje: vyšetřovací lehátko, ultrazvukový přístroj s konvexní sondou pro vyšetření břicha a lineární sondou k vyšetření šourku s možností vyšetření nejen v B modu, ale i v Dopplerovském zobrazení, s možností uchování obrazové dokumentace, dále sada cévek včetně dilatačních, monitor, pokud je digitální přenos obrazů, nebo negatoskop, urodynamický přístroj pro neinvazivní urodynamické vyšetření, tj. uroflowmetrie a neinvazivní snímání EMG aktivity pánevního dna. Urodynamický přístroj pro invazivní urodynamické vyšetření umožňující provedení cystometrie s měřením intraabdominálního tlaku a EMG může být zajištěn na jiném pracovišti zdravotnického zařízení nebo smluvně ve zdravotnickém zařízení jiného poskytovatele. Na ambulantním pracovišti se nepočítá s možností výkonů vyžadujících celkovou anestézii.

7.2. Lůžková pracoviště

Organizace lůžkových urologických pracovišť se řídí dle platných právních předpisů:

Standardní technické vybavení dětského urologického oddělení

Kromě lůžkové části patří k lůžkovému oddělení operační a endoskopický sál s třídou čistoty dle normy. Tyto sály musí být trvale dostupné, jsou obvykle součástí centrálních operačních sálů. Sály musí být vybaveny příslušným operačním a endoskopickým instrumentariem pro celou věkovou škálu od novorozence po dospívajícího jedince (cystoskopy, ureterorenoskop, nefroskop, resektoskop, optický uretrotom).

Oddělení má k dispozici rentgenologický vyšetřovací urologický stůl a ultrasonograf s abdominální a lineární small part snímačem s možností dopplerovského vyšetření. K oddělení patří i urodynamická laboratoř umožňující standardní a videourodynamické vyšetření.

Nadstandardní vybavení některých center zajišťuje specializovanou péči, laparoskopie, složité rekonstrukce dolních močových cest, extrakorporální litotrypsi, onkologické výkony, řešení traumat, komplexní metabolická vyšetření. Prostorové vybavení musí odpovídat platným stavebním a hygienickým normám.

V souladu s moderními trendy spojenými se zaváděním méně invazivních výkonů a s minimalizováním doby hospitalizace lze vybrané výkony provádět ve zvláštním režimu na zábrokových sálkách a v rámci jednodenní péče na lůžku.

8. *Tranzitní péče u chronických (celoživotních) urologických onemocnění*

Někteří pacienti dětské urologie s chronickým onemocněním vyžadují celoživotní péči, u některých dospělých nemocných se může objevit pozdní komplikace po předchozí léčbě v dětském věku. U těchto nemocných je třeba zajistit přechod do odpovídající péče dospělými specialisty. Jedná se zejména o nemocné s chronickým onemocněním ledvin na podkladě urologického onemocnění, s neurogenním měchýřem, s perzistující non-neurogenní dysfunkcí dolních močových cest, s perzistující enurézou, s poruchou diferenciací pohlaví, s významnou metabolickou vadou a urolitiázou, po operaci významné chlopně zadní uretry, po rekonstrukci komplexu exstografie/epispadie, po rekonstrukci hypospadie, po významné rekonstrukci močových cest, zejména augmentací měchýře.

9. *Traumatologická péče*

Urgentní péče u urologických traumat je prováděna dětskými urology, dětskými chirurgy či urology, kteří jsou nedílnou součástí Traumacenter. Dále je třeba, aby u výkonů ostatních odborností, kde je riziko poranění urologických orgánů, byl dostupný urolog/dětský urolog. Elektivní rekonstrukční urologické výkony po traumatu by měl u dětí provádět výhradně dětský urolog.

10. *Přeshraniční péče.*

Perspektivně lze předpokládat, že u některých vzácných onemocnění by péče mohla být zajištěna ve velkých specializovaných centrech v EU mimo ČR v souladu s legislativou na úrovni EU týkající se přeshraniční péče a centralizace velmi vzácných onemocnění.

11. *Mezinárodní spolupráce*

Obor dětská urologie je rovněž nastavbovým oborem ve zdravotnickém systému Evropské unie UEMS a je řízena EBPU. Hlavním partnerem Pediatrické sekce České urologické společnosti ČLS JEP (ČUS) je Evropská společnost pro dětskou urologii (ESPU). ESPU ve spolupráci s Evropskou urologickou společností (EAU) zajišťuje odbornou kvalitu oboru, mj. vypracovává doporučené postupy pro jednotlivé urologické diagnózy týkající se dětského věku. ESPU ve spolupráci s EBPU se zabývá zejména postgraduálním vzděláváním, jeho kontrolou a celoživotním vzděláváním.

12. *Odborné řízení oboru*

Odborné řízení oboru primárně provádí Pediatrická sekce ČUS ČLS JEP, jejímiž členy jsou dětské urologové vycházející z urologie i dětské chirurgie. Spolupracuje jak s výborem ČUS, tak s výborem PCHS, s MZ ČR (Akreditační komise pro dětskou urologii, Subkatedra dětské

urologie IPVZ), s Oborovou komisí pro urologii a pro dětskou chirurgii VR ČLK a s ostatními odbornostmi. Sekce organizuje vědecká setkání dětských urologů, připravuje koncepční a osvětové materiály, vyjadřuje se ke vzdělávání v dětské urologii i k úhradám zdravotní péče v dětské urologii. Řídí se stanovami ČUS. Volí si předsedu na dvouleté období. Dětské urologové většinou pracují ve fakultních pracovištích, která se na jejich odborném vedení úzce podílejí a představují i klinicko-výzkumnou základnu pro klinický i bazální výzkum. S tím souvisí i akademické a vědecké vzdělávání dětských urologů.

13. Problematika úhrad poskytované zdravotní péče

Zdravotní výkony vázané na odbornost 707 – dětská urologie jsou uvedeny v Seznamu zdravotních výkonů s bodovými hodnotami (aktualizované vydání). Registrační listy je třeba upravovat tak, aby zahrnuly reálné náklady výkonů, včetně reálné režie, v souladu se srovnatelnými úhradami pro chirurgické výkony jednotlivých odborností. Jedním z cílů Pediatrické sekce ČUS je dosažení zlepšení podfinancovaných oblastí pediatricko-urologické péče (zejména v oblasti laparoskopických výkonů, uretroplastik a rekonstrukčních operací.)

Tab. 1. Přehled center dětské urologie v ČR a personální stav k 1.6.2020

Nemocnice	Pracoviště	Dětský urolog	Školeneц dětské urologie	Lékaři vycházející z oboru urologie/dětská chirurgie
FN Plzeň	Urologická klinika	2		2/0
Nemocnice České Budějovice	Urologické oddělení	1		1/0
FN v Motole	Klinika dětské chirurgie	4		1/3
VFN	Urologická klinika	5		4/1
FN Hradec Králové	Urologická klinika	2	2	3/1
FN Olomouc	Urologická klinika	2	1	3/0
FN Brno	Klinika dětské chirurgie, ortopedie a traumatologie	2	1	1/2
FN Ostrava	Urologické odd.	1		1/0
Thomayerova nemocnice -perspektivně	Klinika dětské chirurgie a traumatologie		1	0/1